

УДК 347.27:347.963(477)(094.5)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.14>

ОСНОВНІ ПРАВОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ ІПОТЕКОДЕРЖАТЕЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Крижовий Д.В.,

*аспірант Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії правових наук*

Крижовий Д.В. Основні правові тенденції реалізації права на судовий захист іпотекодержателя в умовах воєнного стану.

Стаття присвячена дослідженню особливостей реалізації права на судовий захист іпотекодержателя в умовах воєнного стану в Україні. Автор аналізує правові обмеження, по'язані з мораторієм на звернення стягнення на предмет іпотеки за споживчими кредитами.

Сформовано висновок, що передбачені Законом України від 15 березня 2022 року № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» обмеження застосовуються у випадку наявності підстав, що можна класифікувати за наступними ознаками: за характером статусу іпотекодавця (нерухоме майно, що є предметом іпотеки, належить фізичній особі); за характером кредитного зобов'язання (нерухоме майно, що є предметом іпотеки, забезпечує споживчий кредит); за темпоральними характеристиками.

Акцентується увага на змістовному наповненні правової категорії «споживчий кредит» та значенні його чіткого визначення для забезпечення прав та інтересів іпотекодержателя. Встановлено, що неправильна кваліфікація кредиту як споживчого призводить до порушення прав іпотекодержателя у випадку, коли законом не обмежено його право здійснювати стягнення на предмет іпотеки у судовому порядку і виконувати рішення під час воєнного стану.

У статті досліджено практику Верховного Суду, що стосується проблематики тимчасових обмежень у правовому статусі іпотекодержателя та визначено основні правові тенденції правозастосування таких норм.

Зауважено, що інститут реструктуризації боргу з однієї сторони дає можливість іпотекодавцю належним чином виконати первинне кредитне зобов'язання, а з іншої сторони – захистити іпотекодержателя від потенційних зловживань та порушення його законних прав та інтересів.

Окрему увагу приділено питанню забезпечення балансу інтересів між іпотекодержателем та іпотекодавцем, що виступає важливим елементом функціонування іпотечних правовідносин. Визначено, що іпотекодержателі як представники економічного аспекту іпотеки також мають право на захист порушених прав та інтересів, особливо у зв'язку з обмеженнями, пов'язаними із введенням воєнного стану.

Ключові слова: іпотекодержатель, право на захист, судовий захист, воєнний стан, мораторій, споживчий кредит, іпотека.

Kryzhovyi D.V. Key legal trends in the exercise of the mortgagee's right to judicial protection under martial law.

The article is devoted to the study of the specific features of exercising the mortgagee's right to judicial protection under martial law in Ukraine. The author analyzes the legal restrictions associated with the moratorium on foreclosure on mortgaged property securing consumer loans.

It is concluded that the restrictions established by the Law of Ukraine of March 15, 2022, No. 2120-IX «On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Effect of Norms during the Period of Martial Law» apply in cases where the following criteria are met: the status of the mortgagor (the mortgaged real estate belongs to a natural person); the nature of the credit obligation (the mortgaged property secures a consumer loan); and specific temporal characteristics.

The article emphasizes the substantive content of the legal category “consumer loan” and the importance of its clear definition to ensure the rights and interests of the mortgagee. It is established that an incorrect qualification of a loan as a consumer loan leads to a violation of the mortgagee’s rights in cases where the law does not restrict the right to initiate judicial foreclosure and to enforce the court decision during martial law.

The article explores the case law of the Supreme Court related to temporary limitations on the legal status of mortgagees and identifies key legal trends in the application of such norms.

It is noted that the institution of debt restructuring, on the one hand, enables the mortgagor to properly fulfill the primary credit obligation and, on the other hand, protects the mortgagee from potential abuses and violations of their legal rights and interests.

Special attention is paid to ensuring a balance of interests between the mortgagee and the mortgagor, which is a crucial element in the functioning of mortgage legal relations. It is determined that mortgagees, as representatives of the economic aspect of mortgage relations, also have the right to protect their violated rights and interests, particularly in connection with the restrictions introduced under martial law.

Key words: mortgagee, right to protection, judicial protection, martial law, moratorium, consumer credit, mortgage.

Постановка проблеми. В умовах сучасності правове регулювання різних сфер життєдіяльності суспільства в Україні формується із врахуванням воєнного стану, що обумовлює низку вимушених обмежень в реалізації своїх прав окремими суб’єктами. Так, введення воєнного стану у 2022 році здійснило суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток держави та зумовило низку трансформаційних процесів, направлених на формування компенсаційних механізмів, враховуючи обставини та умови функціонування правопорядку. Особливо гостро вказана ситуація стосується інституту іпотеки, а особливо порядку звернення стягнення на предмет іпотеки, що значно впливає на обсяг прав та обов’язків іпотекодержателя в межах іпотечних правовідносин. Для іпотекодержателів вказані зміни стали важким викликом, у зв’язку з чим, проблемні питання судового захисту прав та інтересів іпотекодержателя в умовах воєнного стану є актуальними та потребують подальшого науково-теоретичного дослідження.

Метою статті є комплексне загальнотеоретичне дослідження особливостей реалізації іпотекодержателем права на судовий захист з урахуванням мораторію на звернення стягнення на предмет іпотеки за споживчими кредитами в умовах воєнного стану на основі практики Верховного Суду.

Стан опрацювання проблематики. Проблемні питання реалізації права на захист порушених прав та інтересів іпотекодержателем розглядали такі вчені як Т.В. Боднар, О.О. Кот, Р.А. Майда-ник, І.В. Спасибо-Фатеева та інші. Однак, не зважаючи на наявність низки ґрунтовних наукових досліджень, недостатньо дослідженою залишається проблематика судового захисту прав та інтересів іпотекодержателя в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. У статті 55 Конституції України зазначено, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Вказане нормативне положення має абсолютний характер та не передбачає жодних обмежень. Право на судовий захист виступає важливою гарантією з боку держави, що надає можливість реалізовувати основоположне право на захист порушених прав та інтересів шляхом звернення до суду за здійсненням правосуддя.

Як слушно зазначає О.В. Уляновська, у науковій доктрині право на судовий захист у широкому розумінні розглядається як конституційне право, що визначає та фіксує ступінь свободи правомірної поведінки і полягає у можливості носія такого права самостійно вчиняти юридично значущі активні дії з метою охорони або захисту своїх прав, свобод та законних інтересів виключно за встановленою процесуальним законом процедурою [2, с. 17].

Однак, в умовах воєнного стану виникає обґрунтована необхідність у застосуванні ряду механізмів обмежувального характеру з метою підтримання загального правопорядку, враховуючи виключні обставини життєдіяльності суспільства.

В цьому контексті погоджуємося з науковою позицією Л.В. Півненко, яка вказує, що за таких обставин держава була змушена оперативно реагувати шляхом напрацювання «дієздатних» і «життєздатних» правових алгоритмів і прийняття відповідних законодавчих змін із метою забезпечення реалізації права кожного на гарантований судовий захист [3, с. 140]. Водночас, в контек-

сті іпотечних правовідносин законодавець стикнувся з необхідністю переосмислення чинного механізму звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом застосування інструментів, направлених на захист іпотекодавця як менш захищеної категорії, що мало суттєвий вплив на правовий статус іпотекодержателя. Можливість повноцінно реалізовувати іпотекодержателем свої права в контексті права на захист значно знизилась, що обумовило науково-практичну потребу у дослідженні проблематики балансу інтересів іпотекодержателя та іпотекодавця в контексті обмежувальних механізмів, спричинених виключними обставинами воєнного стану.

Так, для досягнення вказаних цілей, законодавцем запроваджено мораторій на звернення стягнення на предмет іпотеки за споживчими кредитами у передбачених законом випадках. Вказані зміни були закріплені у Законі України від 15 березня 2022 року № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» (далі - Закон). Так, згідно з пунктом 8 Прикінцевих та перехідних положень вказаного Закону зазначено наступне: розділ VI «Прикінцеві положення» Закону України «Про іпотеку» (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 38, ст. 313) доповнити пунктом 5-2 такого змісту: у період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування щодо нерухомого майна (нерухомості), що належить фізичним особам та перебуває в іпотеці за споживчими кредитами, зупиняється дія статті 37 (у частині реалізації права іпотекодержателя на набуття права власності на предмет іпотеки), статті 38 (у частині реалізації права іпотекодержателя на продаж предмета іпотеки), статті 40 (у частині виселення мешканців із житлових будинків та приміщень, переданих в іпотеку, щодо яких є судові рішення про звернення стягнення на такі об'єкти), статей 41, 47 (у частині реалізації предмета іпотеки на електронних торгах) цього Закону [4].

Однак, важливо розуміти, що згідно з вказаним Законом положення абзацу першого цього пункту не поширюються на нерухоме майно (нерухомість), оформлене в іпотеку з метою забезпечення виконання зобов'язань за договорами, укладеними після дня набрання чинності ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», або за договорами, до яких після дня набрання чинності ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» за погодженням сторін вносилися зміни в частині продовження строків виконання зобов'язань та/або зменшення розміру процентів, штрафних санкцій».

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок, що передбачені Законом обмеження застосовуються у випадку наявності підстав, що можна класифікувати за наступними ознаками:

- за характером статусу іпотекодавця (нерухоме майно, що є предметом іпотеки, належить фізичній особі);
- за характером кредитного зобов'язання (нерухоме майно, що є предметом іпотеки, забезпечує споживчий кредит);
- за темпоральними характеристиками (іпотечне зобов'язання виникло на підставі договорів, укладених до 17 березня 2022 року, а також у випадку, якщо після 17 березня 2022 року до них не вносилися зміни щодо продовження строків виконання зобов'язань та/або зменшення розміру процентів, штрафних санкцій).

У зв'язку з цим, мораторій на звернення стягнення на предмет іпотеки не можна розглядати як абсолютну заборону для іпотекодержателя на звернення стягнення. Так, за умови, якщо кредит отриманий з метою досягнення цілей підприємницького характеру, отриманий фізичною особою-підприємцем або юридичною особою, у випадку, якщо предметом іпотеки є нежитлове приміщення (наприклад, нерухомість для цілей комерційного характеру), мораторій на звернення стягнення на предмет іпотеки не може бути застосований. Таким чином, обмеження діють виключно у передбачених Законом випадках. За відсутності таких підстав звернення стягнення на предмет іпотеки здійснюється в загальному порядку.

Крім того, варто зауважити, що вказані у Законі нормативні положення можуть бути помилково протрактовані як такі, що забороняють задоволення позовів іпотекодержателя про звернення стягнення на предмет іпотеки за споживчими кредитами. Однак, практика Верховного Суде формує зовсім інші правові тенденції правозастосування у вказаній сфері.

Варто зазначити, що у пункті 5-2 «Прикінцевих положень» Закону України «Про іпотеку» [5] не згадується стаття 39 цього Закону, що стосується реалізації предмета іпотеки за рішенням суду. У зв'язку з цим, можна зробити висновок, що іпотекодержатель у період воєнного стану *та*

тридцятиденний строк після його припинення має право реалізовувати судовий спосіб захисту порушених прав та інтересів шляхом подачі позовної заяви до суду з вимогою звернення стягнення на предмет іпотеки.

Так, у Постанові Верховного Суду від 23 листопада 2022 року у справі № 209/2032/14-ц зазначено, що оскільки на момент прийняття Верховним Судом постанови, за якою рішення суду першої інстанції про звернення стягнення на предмет іпотеки підлягає залишенню в силі, є чинним ЗУ від 15 березня 2022 року № 2120-IX, то існують підстави для зупинення виконання рішення суду першої інстанції в частині задоволення первісного позову про звернення стягнення на предмет іпотеки на період дії в Україні воєнного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування [6].

У Постанові Верховного Суду від 13 липня 2022 року у справі № 202/939/18 (провадження 61-21298св21) зазначено, що існують підстави для зупинення виконання рішення суду першої інстанції в частині задоволення первісного позову про звернення стягнення на предмет іпотеки на період дії в Україні воєнного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування. Після спливу вказаного строку правила статей 41, 47 Закону України «Про іпотеку» відновлять свою дію без постановлення окремого рішення суду або прийняття окремого закону [7].

Таким чином, зупиняється саме виконання такого рішення у чітко передбачений у досліджуваних нормативних положеннях період. Так, Верховний Суд підкреслює, що вказані нормативні положення лише зупиняють дію окремих норм щодо звернення стягнення на предмет іпотеки, однак не скасовують їх. У зв'язку з цим, іпотекодержатель не позбавлений права звертатися до суду з вимогою про звернення стягнення на предмет іпотеки. Більше того, судові рішення про відмову у задоволенні позовних вимог на цій підставі є незаконними та необґрунтованими.

Крім того, у Постанові Верховного Суду від 22 червня 2022 року у справі № 296/7213/15 (провадження 61-10125св21) вказано, що у такому висновку Верховний Суд виходить з того, що згадані норми права не втратили свою чинність, оскільки не були виключені з тексту зазначеного Закону, а спеціальним законом лише запроваджене зупинення виконання цих правил на певний період. Надалі у разі припинення запровадження воєнного стану дія згаданих правил відновить свою дію без окремого рішення та закону [8].

Варто звернути увагу, що у Постановах Верховного Суду безпосередньо в резолютивній частині передбачені положення щодо зупинення виконання рішення. Така позиція закріплена у Постанові Верховного Суду від 13 липня 2022 року у справі № 202/939/18 [7].

На основі аналізу вищевказаної практики Верховного Суду можна підсумувати, що звернення стягнення на предмет іпотеки в судовому порядку не забороняється мораторієм. Суд за наявності підстав повинен задовольнити позовні вимоги іпотекодержателя, однак виконання такого рішення буде можливим виключно після спливу тридцятиденного строку після скасування воєнного стану. Водночас, такий мораторій прямо впливає на можливість реалізації іпотекодержателем позасудових способів звернення стягнення. Так, здійснення стягнення в позасудовому порядку є неможливим на період, передбачений у Законі.

Зауважимо, що практика Верховного Суду спрямована на забезпечення балансу між інтересами іпотекодавців та іпотекодержателів в умовах воєнного стану. Таким чином, варто говорити про тимчасовий характер обмежень, що автоматично скасовуються після спливу тридцятиденного строку з моменту відміни воєнного стану. Однак, варто також звернути увагу на інструменти балансування, що полягають у чіткому визначенні меж дії нормативних положень, обумовлених дією воєнного стану, з метою недопущення обмеження правового статусу іпотекодержателя більше, ніж це передбачено Законом.

Для забезпечення дотримання норм обмежувального характеру та попередження порушень права іпотекодержателя в ході здійснення застосування норм щодо мораторію на звернення стягнення на предмет іпотеки необхідно чітко відмежовувати категорію споживчого кредиту від інших видів кредитів, щодо яких іпотекодержатель не обмежується у задоволенні своїх майнових вимог, навіть в умовах воєнного стану. Розуміння змісту правової категорії споживчого кредиту дозволить попередити порушення законних прав та інтересів іпотекодержателя шляхом створення перешкод у реалізації його права на звернення стягнення на предмет іпотеки в судовому порядку. Зауважимо, що споживчий кредит є одним із найпоширеніших видів кредитів у банківській сфері, так як стосується повсякденних споживчих потреб особи. Однак, відсутність чіткого правового підходу до визначення змісту цілей споживчого характеру обумовлює ряд перешкод у здійсненні

правозастосування в контексті дотримання положень щодо мораторію у вказаній сфері. Так, наприклад, виникають випадки неправильної кваліфікації кредиту як споживчого, що призводить до порушення прав іпотекодержателя у випадку, коли законом не обмежено його право здійснювати стягнення на предмет іпотеки у судовому порядку і виконувати рішення під час воєнного стану.

Як зазначає А. Цветков, «споживчий кредит – вид фінансових відносин, які відбуваються між кредитором (банк або інша кредитна установа) та позичальником (фізична особа резидент України) з приводу надання позики в національній грошовій одиниці на придбання споживчих товарів тривалого користування або на фінансування споживчих потреб позичальника на умовах, які зазначено у складеному в письмовій формі кредитному договорі, та з урахуванням дотримання принципів строковості, платності, забезпеченості, цільового використання та повернення» [9, с. 264].

Так, ключовими елементами, які дозволяють віднести той чи інший кредит до категорії споживчого є придбання за отримані кошти товарів споживчого характеру, а також забезпечення споживчих потреб особи. У зв'язку з цим, чітке визначення сутності і ознак споживчого кредиту тісно пов'язане із захистом прав та інтересів іпотекодержателя від необґрунтованих обмежень в контексті звернення стягнення на предмет іпотеки.

У Постанові Верховного Суду від 28 вересня 2022 року у справі № 343/131/17 зазначено, що згідно з умовами укладеного між сторонами договору про відкриття відновлювальної кредитної лінії № 609 рвб-08 від 14 квітня 2008 року та додаткових угод до нього від 30 вересня 2008 року, від 31 липня 2009 року, кредитний договір не є споживчим. Споживчий кредит – це кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) споживачеві на придбання продукції (пункт 23 частини першої статті 1 Закону України «Про захист прав споживачів»). На підставі належних та допустимих доказів ОСОБА_1 не довела, що кредит їй надано на споживчі цілі [10].

Крім того, у Постанові Верховного Суду від 28 червня 2023 року у справі № 638/13683/15-ц вказано, що суди попередніх інстанцій не дослідили зміст кредитних договорів, не з'ясували, на які потреби були видані кредити, чи є ці кредити споживчими, а отже, не з'ясували, які права й обов'язки мали сторони таких відносин при укладенні та виконанні умов кредитних договорів. Більше того, зазначено, що визначаючи зміст правовідносин, які виникли між сторонами кредитного договору, суди повинні встановити: на які потреби було надано кредит, чи здійснювалось кредитування з метою задоволення боржником особистих економічних та побутових потреб. Установивши, що кредитування здійснювалось на споживчі потреби, суд повинен застосувати до встановлених правовідносин законодавство щодо захисту прав споживачів [11].

Варто зазначити, що у випадку неправильної кваліфікації кредиту як споживчого відбувається порушення прав іпотекодержателя, оскільки до останнього застосовуються обмеження, не передбачені законом. Саме тому, в ході розгляду справи по суті, суди повинні приділяти особливу увагу дослідженню вказаного факту з метою правильного застосування норм права, а також забезпечення балансу інтересів іпотекодержателя та іпотекодавця.

Зауважимо, що введення досліджуваного мораторію призвело до підвищення кількості недобросовісних іпотекодавців, які свідомо та цілеспрямовано порушують умови кредитного договору, усвідомлюючи що станом на сьогодні на майно, яке є предметом іпотеки за споживчими кредитами, не може бути звернено стягнення. У зв'язку з цим, одним із важливих інструментів вирішення такої несприятливої для іпотекодержателя ситуації є забезпечення дієвого та ефективного механізму реструктуризації боргу, який може забезпечити досягнення балансу інтересів сторін іпотечного зобов'язання. Інститут реструктуризації боргу з однієї сторони дає можливість іпотекодавцю належним чином виконати первинне кредитне зобов'язання, а з іншої сторони – захистити іпотекодержателя від потенційних зловживань та порушення його законних прав та інтересів.

В контексті пошуку точки балансу між інтересами іпотекодержателя та іпотекодавця варто акцентувати увагу на економічній та соціальній функції іпотеки. Так, надійний спосіб забезпечення виконання зобов'язання обумовлює розвиток системи кредитування, що є важелем економічного розвитку держави. В свою чергу, можливість отримати споживчий кредит, забезпечений іпотекою, дозволяє реалізувати соціальну функцію та забезпечити доступ фізичних осіб до житла. Однак, іпотекодержателі як представники економічного аспекту іпотеки також мають право на захист порушених прав та інтересів, особливо у зв'язку з обмеженнями, пов'язаними із введенням воєнного стану.

Незважаючи на наявність обґрунтованої необхідності у захисті інтересів іпотекодавця як менш захищеної соціальної категорії, водночас не можна також ігнорувати інтереси іпотекодержателя. Повне позбавлення іпотекодержателя правових інструментів задоволення своїх майнових прав призводить до порушення принципу пропорційності, а також шкоди кредитній системі в цілому, що в подальшому впливає на економічний розвиток держави.

Висновки. Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що в умовах воєнного стану сформувались нові виклики, пов'язані з реалізацією права на судовий захист іпотекодержателем, у зв'язку з чим до таких суб'єктів іпотечних правовідносин застосовані відчутні обмеження правових можливостей захисту порушених прав та інтересів. Передбачені Законом обмеження застосовуються у випадку наявності підстав, що можна класифікувати за наступними ознаками: за характером статусу іпотекодавця (нерухоме майно, що є предметом іпотеки, належить фізичній особі); за характером кредитного зобов'язання (нерухоме майно, що є предметом іпотеки, забезпечує споживчий кредит); за темпоральними характеристиками (іпотечне зобов'язання виникло на підставі договорів, укладених до 17 березня 2022 року, а також у випадку, якщо після 17 березня 2022 року до них не вносилися зміни щодо продовження строків виконання зобов'язань та/або зменшення розміру процентів, штрафних санкцій). Водночас, мораторій на звернення стягнення на предмет іпотеки не можна розглядати як абсолютну заборону для іпотекодержателя на звернення стягнення, виходячи з практики Верховного Суду. Таким чином, звернення стягнення на предмет іпотеки в судовому порядку не забороняється мораторієм, однак має певні обмеження, що мають тимчасовий характер та скасовуються після спливу тридцятиденного строку з моменту відміни воєнного стану. Також, важливо відзначити, що сучасні обставини значно знизили платоспроможність іпотекодавців та призвело до фактичної неможливості належного виконання зобов'язання. Саме тому, необхідність визначення балансу інтересів іпотекодавців та іпотекодержателів із врахуванням особливостей воєнного стану є пріоритетним завданням, що потребує ґрунтовного аналізу законодавства та судової практики. Одним із важливих правових інструментів в цьому контексті є інститут реструктуризації боргу, який дає можливість іпотекодавцю належним чином виконати первинне кредитне зобов'язання, а з іншої сторони – захистити іпотекодержателя від потенційних зловживань та порушення його законних прав та інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Півненко Л.В. Проблемні аспекти реалізації права на судовий захист в умовах воєнного стану. *Нове українське право*. 2023. № 1. С. 137–143.
3. Уляновська О.В. Адміністративно-правові засади реалізації права на судовий захист в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07; Науково-дослідний інститут публічного права, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Київ, 2019. 389 с.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 берез. 2022 р. № 2120-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 20. Ст. 107.
5. Про іпотеку: Закон України від 05 черв. 2003 р. № 898-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 30. Ст. 309.
6. Постанова Верховного Суду від 23 листопада 2022 року. Справа № 209/2032/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706572> (дата звернення: 01.07.2025).
7. Постанова Верховного Суду від 13 липня 2022 року. Справа № 202/939/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105325030>.
8. Постанові Верховного Суду від 22 червня 2022 року. Справа № 296/7213/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105011832>.
9. Цветков А. Поняття та сутність споживчого кредиту. *Збірник наукових праць «Приватне право і підприємництво»*. 2025. Випуск 25. С. 257–265.
10. Постанова Верховного Суду від 28 вересня 2022 року. Справа № 343/131/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106788006> (дата звернення: 01.07.2025).
11. Постанова Верховного Суду від 28 червня 2023 року. Справа № 638/13683/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111906717> (дата звернення: 01.07.2025).